

**OLIY SUD PLENUMI QARORLARINING JINOYAT-HUQUQIY
QONUNCHILIKDAGI O‘RNI VA AHAMIYATI**

Karimova Dilrabo Ergashevna

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Jinoyat huquqi kafedrası

boshlig‘i o‘rinbosari

Amondillayev Ozodbek Baxodir o‘g‘li

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 207-o‘quv guruhi kursanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20537941>

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumi qarorlarining jinoyat huquqi normalarini qo‘llashdagi huquqiy tabiati, ahamiyati va o‘rni tahlil qilingan. Sud amaliyotida yuzaga keladigan murakkab masalalarni hal etish, qonun bo‘shliqlarini to‘ldirish va jinoyat qonunchiligini bir xilda qo‘llashni ta‘minlashda Plenum qarorlarining roli ochib berilgan. **Kalit so‘zlar:** Oliy sud Plenumi, jinoyat qonunchiligi, sud amaliyoti, huquqni qo‘llash, qonun normalarini sharhlash, huquqiy bo‘shliq, kvalifikatsiya, adolat tamoyili.

**THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE DECISIONS OF THE
PLENUM OF THE SUPREME COURT IN CRIMINAL LEGISLATION**

Annotation: This article analyzes the legal nature, significance, and role of the decisions of the Plenum of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan in the application of criminal law norms. The role of Plenum decisions in resolving complex issues in judicial practice, filling legal gaps, and ensuring the uniform application of criminal legislation is revealed. **Keywords:** Plenum of the Supreme Court, criminal legislation, judicial practice, law enforcement, interpretation of legal norms, legal gap, qualification, principle of justice.

**РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ПОСТАНОВЛЕНИЙ ПЛЕНУМА
ВЕРХОВНОГО СУДА В УГОЛОВНО-ПРАВОВОМ
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ**

Contact: 99 826 99 56

Аннотация: В данной статье анализируются правовая природа, значение и роль постановлений Пленума Верховного суда Республики Узбекистан в применении норм уголовного права. Раскрыта роль постановлений Пленума в решении сложных вопросов судебной практики, восполнении правовых пробелов и обеспечении единообразного применения уголовного законодательства. **Ключевые слова:** Пленум Верховного суда, уголовное законодательство, судебная практика, правоприменение, толкование правовых норм, правовой пробел, квалификация, принцип справедливости.

Jinoyat-huquqiy munosabatlarni tartibga solishda va odil sudlovni amalga oshirishda qonun ustuvorligini ta'minlash eng muhim vazifalardan biridir. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi jinoyat va jazo masalalarini belgilab beruvchi yagona hamda asosiy manba hisoblanadi. Biroq, ijtimoiy munosabatlarning jadal rivojlanishi, jinoyatchilikning yangi turlari paydo bo'lishi hamda mavjud normalarni amaliyotda qo'llashda turli xil yondashuvlarning yuzaga kelishi qonun normalarini to'g'ri va bir xilda talqin qilish zaruratini keltirib chiqaradi. Aynan shu o'rinda O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumi qarorlari jinoyat-huquqiy qonunchilikning barqarorligi va yagona sud-tergov amaliyotini shakllantirishda hal qiluvchi mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va "Sudlar to'g'risida"gi Qonunga muvofiq, Oliy sud Plenumi sud amaliyotini umumlashtirish natijalari asosida qonun hujjatlarini qo'llash masalalari bo'yicha tushuntirishlar beradi. Bu tushuntirishlar sudlar, shuningdek, huquqni muhofaza qiluvchi organlar, tergov va surishtiruv idoralari uchun majburiy xususiyatga ega. Garchi Plenum qarorlari an'anaviy ma'noda yangi moddiy jinoyat huquqi normalarini yaratmasa-da (ya'ni jinoyat yoki jazoni belgilamaydi), ular huquqni qo'llash amaliyotida qonunning asl mohiyatini

ochib beruvchi va uning noto'g'ri talqin qilinishining oldini oluvchi yuridik mezon bo'lib xizmat qiladi.

Oliy sud Plenumi qarorlarining jinoyat qonunchiligidagi o'ziga xos o'rni bir necha muhim jihatlar bilan izohlanadi:

Birinchidan, jinoyat qonunidagi mavhum va baholovchi belgilarning mazmunini aniqlashtirish. Jinoyat kodeksida huquqni qo'llovchi organning ichki ishonchi va muayyan vaziyatga qarab baholanadigan qator tushunchalar mavjud. Masalan, "jiddiy ziyon", "o'ta shafqatsizlik bilan", "g'arazli niyatlarda", "bezorilik oqibatlari" yoki "ko'p miqdorda zarar" kabi belgilar qonunda to'liq ta'riflanmaydi. Plenum qarorlari ushbu tushunchalarni umumlashtirgan holda ularni to'g'ri baholash mezonlarini ishlab chiqadi. Natijada, respublikaning turli hududlaridagi sudya yoki tergovchilar tomonidan bitta qilmishning turlicha kvalifikatsiya qilinishiga (turlicha baholanishiga) chek qo'yiladi.

Ikkinchidan, qilmishni to'g'ri kvalifikatsiya qilishni ta'minlash. Jinoiy qilmishlarni, ayniqsa, ko'p epizodli yoki bir nechta jinoyat tarkibini o'zida mujassam etgan murakkab jinoyatlarni (masalan, firibgarlik va o'zlashtirish, qotillik va badanga og'ir shikast yetkazish) to'g'ri tasniflash amaliyotda qiyinchiliklar tug'diradi. Plenum qarorlari orqali qaysi holatlarda jinoyatlar majmui mavjudligi, qaysi holatlarda qilmish bitta modda doirasida baholanishi aniq tushuntirib beriladi. Bu amaliyot xatolarning oldini olib, javobgarlikning adolatliligi tamoyilini to'laqonli ta'minlaydi.

Uchinchidan, huquqiy bo'shliqlarni (probellarni) to'ldirish va qonunchilikni takomillashtirishga zamin yaratish. Ijtimoiy hayotdagi tezkor o'zgarishlar, xususan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi bilan kiberjinoyatlar, raqamli firibgarlik kabi yangi jinoiy harakatlar yuzaga keladi. Qonunchilik bunday o'zgarishlarga doim ham tezkorlik bilan moslasha olmaydi. Oliy sud Plenumi mavjud qonunchilik doirasida bunday qilmishlarga qanday baho

berish kerakligini sud amaliyoti tahlili orqali yoritib beradi hamda qonunchilik tashabbusi huquqidan foydalangan holda Jinoyat kodeksiga tegishli o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish uchun qonun chiqaruvchi organga takliflar kiritadi.

To'rtinchidan, jazo tayinlashda adolat va insonparvarlik tamoyillarini kafolatlash. Sud amaliyotida eng mas'uliyatli bosqich – bu jinoyat sodir etgan shaxsga nisbatan adolatli jazo tayinlashdir. Jinoyat qonunchiligida jazo faqat jazolash emas, balki shaxsni axloqan tuzatish va yangi jinoyatlarning oldini olish maqsadini ham ko'zlaydi. Oliy sud Plenumi jazo tayinlashda yengillashtiruvchi va og'irlashtiruvchi holatlarni qanday inobatga olish, muqobil jazolarni qo'llash, shuningdek, shartli hukm yoki jazodan muddatidan ilgari ozod qilish institutlarini tatbiq etish yuzasidan aniq ko'rsatmalar beradi. Bu esa sudlarning asossiz ravishda o'ta qattiq yoki o'ta yengil jazo tayinlashining oldini oladi hamda korrupsion holatlarga chek qo'yadi.

Beshinchidan, fuqarolarning huquq va erkinliklarini asossiz jinoiy ta'qibdan himoya qilish. Qilmishning jinoiyligini istisno qiluvchi holatlar, xususan, zaruriy mudofaa, oxirgi zarurat, ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlab chog'ida zarar yetkazish kabi institutlarni amaliyotda qo'llashda xatoliklarga yo'l qo'yilishi fuqarolarning nohaq javobgarlikka tortilishiga sabab bo'lishi mumkin. Oliy sud Plenumi o'z tushuntirishlari bilan zaruriy mudofaa chegarasidan chiqish holatlarini aniq belgilab beradi va fuqarolarning o'z huquqlarini himoya qilishdagi faolligini qonuniy kafolatlaydi.

Oltinchidan, qonun hujjatlaridagi kolliziyalarni (ziddiyatlarni) bartaraf etish. Jinoyat qonunchiligi tizimida ba'zan umumiy va maxsus normalar o'rtasida yoki turli soha qonunchiliklari (masalan, ma'muriy va jinoiy javobgarlik) chegarasida ziddiyatlar yuzaga keladi. Oliy sud Plenumi huquqni qo'llash amaliyotini o'rganib, ushbu kolliziyalarni qanday hal etish kerakligini, ayniqsa,

ma'muriy huquqbuzarlikdan keyin takroran sodir etiladigan qilmishlarning jinoiy pretsedentini (ma'muriy preyditsiya) to'g'ri hisoblash tartibini o'z qarorlarida mustahkamlaydi.

XULOSA

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumi qarorlari jinoyat-huquqiy normalarni amaliyotga to'g'ri, og'ishmay va bir xilda tatbiq etishning asosiy garovi hisoblanadi. Ular "jonli" huquqiy mexanizm sifatida qonun normalari va kundalik sud-tergov amaliyoti o'rtasidagi ko'prik vazifasini o'taydi.

Oliy sud Plenumi qarorlari mavjud jinoyat qonunchiligining qat'iy doirasidan chiqmagan holda, uning normalarini davr talablari va ijtimoiy munosabatlar dinamikasiga moslashtiradi. Kelgusida mamlakatimizda raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari jadal rivojlanib borayotgan bir sharoitda, kiberjinoyatchilik, raqamli aktivlar bilan bog'liq iqtisodiy huquqbuzarliklar bo'yicha Oliy sud Plenumining o'z vaqtida va ilmiy asoslangan tushuntirishlarini ishlab chiqishi odil sudlovni ta'minlashda yanada dolzarb ahamiyat kasb etadi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2024.
3. O'zbekiston Respublikasi "Sudlar to'g'risida"gi Qonuni (yangi tahriri). – Toshkent, 2021 yil 28 iyul.
4. Rustamboyev M.H. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat huquqi. Umumiy va Maxsus qism. Darslik. – Toshkent: Yuridik adabiyotlar publish, 2021.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining jinoyat ishlari bo'yicha qarorlari to'plami (1991–2023 yillar). – Toshkent: Adolat, 2023.

SCIENTIFIC CONFERENCE OPEN PROCEEDINGS

Global Academic Knowledge Repository

6. Ochildiyev A. Oliy sud Plenumi qarorlarining huquqni qo'llash amaliyotidagi o'rni va ahamiyati // Odil sudlov. – Toshkent, 2023. – № 5. – B. 12-18.

Contact: 99 826 99 56

